

The Impact of Customs and Tax Policy on the State's Financial Security

Olena Sidelnuk¹, Oleksandra Oliinyk²

Abstract. *The state's financial security is one of the key components of national security, especially in wartime. Therefore, it is important to determine the tax and customs instruments that form the state's financial security. The article aims to assess the dynamics of tax and customs revenues and determine the impact of key tax and customs policy instruments on the financial security of Ukraine in times of martial law and post-war recovery. The research methodology includes general scientific methods – comparison, analysis, synthesis, induction and deduction, statistical method, structural analysis, systemic approach – which allowed a comprehensive assessment of the impact of tax and customs policy instruments on the financial system's stability. The article assessed the dynamics and structure of tax and customs revenues in the Consolidated Budget of Ukraine in 2020-2024, which allowed for determining the features of the functioning of tax and customs instruments in crisis conditions. The research results show that tax policy performs a stabilizing function of budget filling, while customs policy, despite its high sensitivity to external shocks, can play a significant compensatory role in the post-war recovery process. The key challenges in the state's tax policy are tax evasion, corruption risks, and losses from the shadow economy. The increased dependence of the budget on foreign economic flows in wartime conditions indicates that the customs component of the state's financial security is quite sensitive to geopolitical and logistical changes. The key to financial stability is a balanced combination of the fiscal function with economic incentives and security elements, which will ensure the stability of budget revenues and reduce the scale of shadowing of the economy in martial law and post-war recovery conditions. Analysis of international experience proves that digitalization, transparent administration, and integration with European systems are the most promising areas for improving tax and customs policy in Ukraine, which should be the focus of attention of the Ministry of Finance and the State Customs Service when forming a nationwide financial security strategy.*

Keywords: *financial security, tax policy, customs policy, budget revenues, benefits, administration, digitalization, customs tariffs, shadow economy.*

Received: 25 August 2025 | **Revised:** 2 October 2025 | **Accepted:** 11 October 2025 | **Published:** 30 October 2025

Suggested Citation

Sidelnuk, O., & Oliinyk, O. (2025). The Impact of Customs and Tax Policy on the State's Financial Security. *Oblik i finansi*, 3(109), 149-157. [https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3\(109\)-149-157](https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-3(109)-149-157)

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2025 The Author(s).

¹ **Olena Sidelnuk**, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.
ORCID 0000-0001-6498-5900

² **Oleksandra Oliinyk**, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.
ORCID 0009-0001-2699-5806
E-mail: oliiniksashunya05@gmail.com (*Corresponding author*)

Вплив інструментів митної та податкової політики на фінансову безпеку держави

Олена Сідельник¹, Олександра Олійник¹

¹ Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, Україна

Анотація. Фінансова безпека держави є однією з ключових складових національної безпеки особливо в умовах війни, а тому важливо визначити податкові та митні інструменти, що її формують. Мета статті – оцінити динаміку податкових і митних надходжень, а також визначити вплив ключових інструментів податкової й митної політики на фінансову безпеку України в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи – порівняння, аналіз і синтез, індукція та дедукція, статистичний метод, структурний аналіз, системний підхід – які дозволили комплексно оцінити вплив інструментів податкової та митної політики на стійкість фінансової системи. В роботі оцінено динаміку та структуру податкових і митних надходжень до Зведеного бюджету України у 2020-2024 рр., що дозволило визначити особливості функціонування податкових і митних інструментів у кризових умовах. Встановлено, що податкова політика виконує стабілізаційну функцію бюджетного наповнення, тоді як митна політика, попри високу чутливість до зовнішніх шоків, здатна відігравати значну компенсаторну роль у процесі післявоєнного відновлення. Ключовими викликами у сфері податкової політики держави є високий рівень ухилення від сплати податків, корупційні ризики та втрати від тіньової економіки. Підвищена залежність бюджету від зовнішньоекономічних потоків в умовах війни свідчить, що митна складова фінансової безпеки держави досить чутлива до геополітичних і логістичних змін. Ключем до фінансової стійкості є збалансоване поєднання фіскальної функції з економічними стимулами та безпековими елементами, яке дозволить забезпечити стабільність бюджетних доходів і зменшити масштаби тінізації економіки в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Аналіз міжнародного досвіду доводить, що цифровізація, прозоре адміністрування та інтеграція з європейськими системами є найперспективнішими напрямками вдосконалення податкової та митної політики в Україні, які мають бути в центрі уваги Міністерства фінансів і Держмитслужби при формуванні загальнонаціональної стратегії фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, податкова політика, митна політика, бюджетні надходження, пільги, адміністрування, цифровізація, митні тарифи, тіньова економіка.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану фінансова безпека України визначає здатність держави забезпечувати оборонні потреби, соціальні виплати та відновлення критичної інфраструктури. Як відомо, левову частину доходів державного бюджету формують податки та мита, проте, ефективність їхнього адміністрування істотно знизилася під впливом воєнних ризиків. Зокрема, у 2022 році надходження від митних платежів знизилися майже на 30 % порівняно з попереднім роком через падіння імпорту, блокування портів та запровадження пільг на ввезення гуманітарних вантажів і критично важливих товарів. Якщо обсяг митних надходжень у 2021 році становив 505,9 млрд грн, то у 2022 році – лише 323,4 млрд грн, що свідчить про різке скорочення податкової бази у сфері зовнішньої торгівлі [9].

Проблеми також спостерігаються у сфері сплати податків. За даними Рахункової палати України, внаслідок повномасштабної війни у 2022 році істотно скоротилися надходження від непрямих податків (ПДВ та акцизів), тоді як видатки державного бюджету зросли у понад два рази. Високий рівень ухилення від оподаткування та зростання масштабів тіньової економіки додатково загострюють фіскальні ризики. За оцінками експертів, тіньова економіка в Україні у воєнний час сягає 30-35 % ВВП, що знижує можливості держави мобілізувати доходи [9].

Отже, нестабільність митних надходжень, значні втрати від запровадження податкових пільг, розширення тіньового сектору та зростаюча залежність від зовнішніх фінансових ресурсів створюють серйозні виклики для фіскальної системи України. Відтак актуальною є оцінка впливу інструментів податкової та митної політики на фінансову безпеку держави в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансової безпеки та фіскальної політики широко висвітлюється у працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, І. Б. Назаркевич та О. І. Олійник [1] наголошують на ключовій ролі податкової політики у забезпеченні бюджетної стійкості держави в умовах воєнного стану. І. Висоцька, О. Нагірна та С. Папірник [5] розглядають податкове регулювання як інструмент протидії тіньовій економіці, акцентуючи свою увагу на розвитку цифрових технологій та підвищенні прозорості адміністрування.

Н.М. Тімошенко, О.О. Дідик та Л.В. Смоляр [2] аналізують трансформацію митної політики України в умовах воєнного стану та оцінюють вплив зовнішніх загроз на функціонування митної системи. Необхідність змін у митному регулюванні обґрунтували О.С. Скибінський, П.С. Сивохп та О.О. Ільницький-Рибчич [6], оцінивши їх потенційний вплив на економіку України.

І. Легкоступ, Н. Сاینчук та М. Соколюк [7] підкреслюють важливість митних платежів у формуванні дохідної частини бюджету та гармонізації процедур з європейськими стандартами.

В контексті вивчення проблем фіскальної політики та митного адміністрування С. Дрінквотер та К. Робінсон [12] оцінюють вплив податкових рішень на інвестиційну поведінку бізнесу, С. Ван Тіль та ін. [13] узагальнюють досвід країн ОЕСР у сфері податкових реформ, а С. Парк, С. Кім та М. Ча [16] досліджують можливості використання штучного інтелекту для підвищення ефективності митного контролю та виявлення шахрайських схем.

Водночас, попри наявність значної кількості досліджень, комплексному аналізу інструментів податкової та митної політики в умовах повномасштабної війни та повоєнного відновлення економіки України приділено недостатньо уваги, що визначає актуальність даної статті.

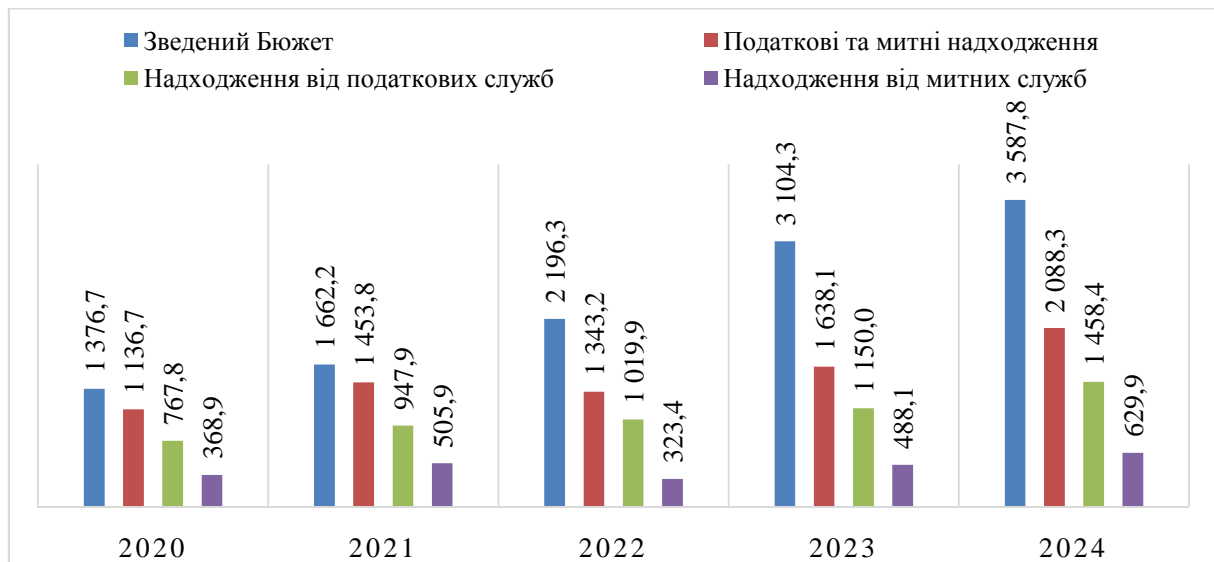
Мета статті – оцінити динаміку податкових і митних надходжень, а також визначити вплив ключових інструментів податкової й митної політики на фінансову безпеку України в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи, зокрема аналіз і синтез, індукція та дедукція, які дали змогу розкрити зміст і взаємозв'язки між податковою, митною політикою та фінансовою безпекою держави. Для оцінки динаміки податкових і митних надходжень до Зведеного бюджету України у 2020-2024 рр. застосовано статистичний метод і метод

структурного аналізу, що дозволило виявити ключові тенденції та коливання у формуванні дохідної частини бюджету. Порівняльний метод використано для зіставлення особливостей функціонування податкових і митних інструментів у різні періоди. Системний підхід забезпечив можливість комплексної оцінки впливу інструментів податкової та митної політики на стійкість фінансової системи, визначення їхньої ролі у зміцненні фінансової безпеки держави та зіставлення з міжнародними практиками у сфері податкового й митного регулювання.

Виклад основних результатів дослідження. Податкова система забезпечує зосередження у безпосередньому розпорядженні держави фінансових ресурсів для вирішення важливих загальнодержавних економічних і соціальних завдань [1]. Зараз, коли наша країна перебуває у стані війни, особливо актуальним є питання своєчасного забезпечення дохідної частини державного бюджету.

Воєнна агресія РФ проти України радикально змінила характер зовнішньоекономічних потоків та умови митного регулювання. Закриття низки пунктів пропуску, перенаправлення транспортних маршрутів і необхідність безперервного постачання критичних товарів підсилили значення митної політики як складової фінансової безпеки [2]. Митні органи не лише контролюють переміщення товарів і транспортних засобів, але виконують провідну роль у наповненні бюджету в умовах воєнних ризиків (рис. 1).

Рис. 1. Частка митних та податкових надходжень у структурі Зведеного Бюджету за період 2020-2024 рр., млрд грн

Джерело: складено авторами на основі [3].

Дані на рис. 1 демонструють, що податкові надходження забезпечують більш рівномірне та передбачуване формування дохідної частини бюджету, тоді як митні доходи більш чутливі до зовнішніх викликів. Це свідчить про взаємодоповнюючий характер податкової та митної

політики: перша створює стабільний фундамент бюджетної стійкості, а друга – оперативно реагує на зміни у зовнішньоекономічному середовищі. У такій ситуації особливої ваги набуває не лише обсяг самих надходжень, але і якість їхнього адміністрування, адже залежність від зовнішньоекономічних потоків

робить бюджет надзвичайно чутливим до будь-яких збоїв у митній та податковій системах. Відтак ефективне адміністрування податкових і митних надходжень стає ключовою умовою фінансової стійкості держави. У поєднанні вони виступають ключовими елементами фінансової безпеки держави.

Для детального аналізу впливу митної та податкової політики на фінансову безпеку, доцільно виокремити основний інструментарій їх реалізації, що потребує детального аналізу впливу окремих видів податків та мит (табл. 1).

Таблиця 1. Частка митних та податкових надходжень у структурі Зведеного Бюджету за період 2020-2024 рр., млрд грн

	2020	2021	2022	2023	2024
Зведений Бюджет	1 376,66	1 662,24	2 196,27	3 104,31	3 587,79
Податкові та митні надходження	1 136,69	1 453,80	1 343,23	1 638,09	2 088,28
<i>Надходження від податкових служб</i>	<i>767,75</i>	<i>947,91</i>	<i>1 019,85</i>	<i>1 149,98</i>	<i>1 458,38</i>
Податок на доходи	271,18	321,18	387,01	458,35	532,44
Податок на прибуток	118,47	163,84	130,56	159,29	299,05
Рентна плата	57,11	89,32	94,11	66,31	58,96
Акцизний податок	89,48	93,28	71,35	108,36	122,75
Податок на додану вартість	126,49	155,77	213,95	214,64	268,33
Податок на майно	37,43	43,24	36,79	43,83	50,30
Єдиний податок	38,03	46,28	47,23	55,81	69,13
Військовий збір	23,93	28,61	33,66	37,99	51,19
Екологічний податок	5,40	5,99	4,90	4,97	5,39
Інші податки та збори	0,23	0,40	0,29	0,43	0,84
<i>Надходження від митних служб</i>	<i>368,94</i>	<i>505,89</i>	<i>323,38</i>	<i>488,11</i>	<i>629,90</i>
Акцизний податок	64,37	87,01	44,08	81,39	115,49
Податок на додану вартість	274,11	380,71	253,05	366,16	466,13
Ввізне мито	30,20	36,85	23,31	39,63	47,59
Вивізне мито	0,26	1,32	2,34	0,56	0,31
Особливі види мита	0,00	0,00	0,60	0,37	0,38

Джерело: складено авторами на основі [3].

Деталізація за видами податків і мит дозволяє визначити найбільш вагомі джерела формування доходів бюджету та оцінити їхню чутливість до кризових явищ. Дані свідчать, що податкові надходження мають більш рівномірну динаміку, оскільки формуються переважно з внутрішніх джерел – податку на прибуток, ПДВ, акцизів та ЄСВ. Їхня відносна стабільність пояснюється постійною потребою бізнесу і населення у взаємодії з податковою системою, а також поступовим розширенням цифрових сервісів, що зменшують можливості ухилення від оподаткування. Водночас навіть у кризові періоди податкова сфера зберігає здатність акумулювати значні обсяги коштів завдяки своїй прив'язаності до внутрішнього виробництва та споживання.

Натомість митні надходження виявляють значно більші коливання, оскільки безпосередньо залежать від обсягів зовнішньої торгівлі, яка змінилася структурно внаслідок блокування портів і частини прикордонних переходів, зміни логістичних

маршрутів, а також запровадження пілг для ввезення гуманітарних вантажів та критичних товарів. Подальше відновлення митних платежів стало можливим завдяки поступовій адаптації бізнесу до нових умов, активізації торгівлі з країнами ЄС і посиленню митного контролю. Тобто митні доходи є чутливим індикатором зовнішньоекономічної ситуації та політичних ризиків. Це підтверджується тим, що у 2022 році, на тлі різкого скорочення імпорту та блокування портів, митні надходження знизилися майже на третину порівняно з попереднім роком. Водночас їх поступове відновлення у 2023-2024 рр. відбулося завдяки адаптації бізнесу до нових логістичних маршрутів, активізації торгівлі з ЄС та посиленню митного контролю. Таким чином, обсяги митних платежів безпосередньо реагують на зміни у зовнішній торгівлі та політичному середовищі, що доводить їхню високу чутливість і нестабільність.

Отже, зростаюча залежність бюджету від зовнішньоекономічних потоків робить проблему ефективного адміністрування податкових та митних

надходжень особливо актуальною. Вважаємо, що цифровізація процедур (електронні сервіси, автоматизовані системи контролю, зокрема Система електронного адміністрування ПДВ) дозволяє забезпечити стабільність доходів, підвищити прозорість і знизити корупційні ризики.

Результати дослідження свідчать, що податкові та митні надходження мають різну природу формування, що зумовлює відмінності у їхній стабільності та чутливості до кризових явищ. Це означає, що для збереження фінансової безпеки держави, як в умовах воєнного стану, так і повоєнного відновлення, необхідна їхня збалансована координація: податкова політика забезпечує стабільність, а митна – гнучкість і адаптивність до зовнішніх викликів.

Важливою складовою податкової та митної політики є система пільг, яка поєднує фіскальні і стимулюючі функції. У короткостроковій перспективі пільги зменшують надходження до бюджету, проте, часто їхнє запровадження зумовлене необхідністю підтримати соціально вразливі категорії населення, забезпечити критичний імпорт у воєнний час або стимулювати розвиток стратегічних галузей. Наприклад, у 2022 році Україна звільнила від ввізного мита та ПДВ генератори, обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури та гуманітарні вантажі, що дозволило оперативно реагувати на виклики війни.

З іншого боку, правильно спрямовані податкові та митні пільги створюють довгостроковий позитивний

ефект, сприяючи інвестиціям, енергоефективності та технологічному оновленню. Вони стають гнучким інструментом державної політики, який дозволяє поєднати завдання фінансової безпеки з потребами економічного розвитку, що особливо актуально у воєнний та повоєнний періоди [4].

Важливо підкреслити, що пільги не існують у вакуумі: їх дія значною мірою залежить від загальної ефективності митної системи. Дослідження І. Висоцької, О. Нагірної та С. Папірник [5] показує, що складні митні процедури й бюрократія нівелюють позитивний ефект пільг та звільнень, оскільки бізнес витрачає додаткові ресурси на їх обходження, що знижує очікуваний фіскальний ефект. Відтак ефективність податкових та митних пільг можна підвищити завдяки цифровізації процесів, спрощенню процедур і забезпеченню прозорості адміністративних дій. Ці заходи допомагають мінімізувати негативні наслідки, забезпечити баланс між стимулюванням економіки та необхідністю збереження стабільності доходів бюджету [6].

Поряд з пільгами у системі фінансової безпеки держави важливу роль відіграють й інші механізми впливу – встановлення податкових та митних ставок, надання податкових канікул, використання митних тарифів і квот, а також удосконалення адміністрування та цифровізація процедур. Кожен із цих інструментів має свої переваги й обмеження, проте їхнє комплексне застосування дозволяє досягати балансу між потребами бюджету та стимулюванням економічної активності (табл. 2).

Таблиця 2. Вплив інструментів митної політики та податкової політики на фінансову безпеку

Інструмент	Вплив на фінансову безпеку держави	
	Позитивний характер впливу	Негативний характер впливу
1	2	3
Встановлення певного рівня податкових ставок	Дозволяє мобілізувати основну частину доходів бюджету (податкові надходження традиційно забезпечують найбільшу частку доходів держави). Своєчасне підвищення ставок може оперативно збільшити надходження для фінансування критичних видатків.	Надмірне підвищення податків провокує зростання тіньової економіки та ухилення від сплати, звужуючи податкову базу. Таким чином, існує ефект Лаффера: занадто високі ставки знижують довгострокові доходи через відтік бізнесу в «тінь».
Надання податкових канікул	Тимчасове звільнення від податків для бізнесу у кризових умовах (наприклад, постраждалих від війни) допомагає йому вижити та відновитися, що забезпечує збереження робочих місць і майбутньої податкової бази. Така підтримка підвищує стійкість економіки, дозволяючи підприємствам адаптуватися без негайного податкового тиску.	У короткостроковому періоді бюджет недоотримує частину доходів. Зокрема, через запроваджені у 2022 р. податкові пільги і звільнення бюджет за перше півріччя недоотримав щонайменше 56 млрд грн. Отже, податкові канікули послаблюють поточне наповнення бюджету та вимагають чіткого таргетування, щоб їх не використовували ті суб'єкти, які не зазнали втрат.

1	2	3
Податкові та митні пільги (преференції)	Цільові податкові і митні пільги стимулюють інвестиції та розвиток стратегічних галузей економіки. Наприклад, звільнення від оподаткування критичного імпорту у воєнний час підтримує обороноздатність та економіку країни. Правильно спрямовані пільги можуть сприяти технічному оновленню, енергоефективності та швидшому відновленню економічної активності в довгостроковій перспективі.	Пільги неминуче зменшують бюджетні надходження у період їх дії. До того ж складні процедури та недостатній контроль можуть нівелювати позитивний ефект: за відсутності дієвого адміністрування частина належних платежів просто не надходить до бюджету. Таким чином, пільги потребують прозорих умов та ефективної адміністрації, інакше існує ризик зловживань і недоотримання коштів.
Митні тарифи (ставки ввізного мита)	Митно-тарифна політика виконує не лише фіскальну, а й захисну функцію. Оподаткування імпорту митом забезпечує надходження до бюджету, одночасно захищаючи вітчизняного виробника та економіку. Гнучке коригування митних ставок дозволяє ефективно реагувати на зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури і підтримувати конкурентоспроможність національного виробництва.	Надто високі імпортні тарифи можуть стримувати торгівлю – імпорт товарів скорочується, що в перспективі зменшує митні надходження. Крім того, виникає ризик збільшення контрабанди й обходу митних правил, якщо імпорт стає надто дорогим. Це не лише підживляє фіскальний ефект тарифів, але й може призвести до подорожчання товарів на внутрішньому ринку.
Митні квоти (кількісні обмеження)	Застосування квот на експорт або імпорт окремих товарів дозволяє забезпечити внутрішні потреби країни у критичних ресурсах і стабілізувати ціни, що є важливим елементом економічної безпеки в умовах потрясінь. Обмеження експорту стратегічно важливої продукції у воєнний час підтримує продовольчу та ресурсну безпеку держави, опосередковано впливаючи на фінансову стабільність (уникаючи витрат на імпорт або соціальних вибухів через дефіцит).	Квоти знижують обсяги зовнішньої торгівлі, що може негативно відбитися на експортних надходженнях та валютних доходах країни. У довгостроковому вимірі жорсткі квоти можуть стримувати розвиток виробників (через втрату зовнішніх ринків) і провокувати торговельні спори з іншими державами. Отже, хоча квоти підсилюють внутрішню стійкість, вони можуть мати дорогу ціну у вигляді втрачених можливостей для зростання експорту та доходів.
Удосконалення адміністрування і цифровізація процедур	Покращення податкового та митного адміністрування (запровадження електронних сервісів, «єдиного вікна», автоматизованого обміну даними) підвищує ефективність збору платежів і знижує можливості для корупції та ухилень. Дослідження відзначають, що в Україні досі спостерігалася надмірна адміністративна складність і недостатній рівень цифрової інтеграції, що послаблює стійкість податкової системи. Тому заходи з дерегуляції та цифровізації (наприклад, електронне декларування, дистанційні перевірки) здатні суттєво зміцнити фінансову безпеку, розширивши охоплення платників і забезпечивши повноту надходжень.	Впровадження нових технологій потребує значних ресурсів і часу на навчання персоналу. На початкових етапах цифровізації можливі збої та опір змінам, а також нові ризики (наприклад, кіберзагрози). Якщо реформи здійснюються непослідовно, часткова цифровізація не дасть очікуваного ефекту – потрібно комплексне оновлення процесів і законодавства. В іншому разі існує ймовірність, що старі бюрократичні практики зберуться паралельно з новими інструментами, і фінансова система не отримає повної вигоди від модернізації.

Джерело: складено авторами на основі [4-10].

Finance & Taxation

Як видно з таблиці 2, кожен інструмент митної чи податкової політики має двоїстий вплив на фінансову безпеку: одні заходи забезпечують негайне наповнення бюджету або підвищують стійкість економіки, тоді як інші можуть зменшувати доходи в короткостроковому періоді або створювати ризики для бізнес-активності. Тому оптимальна стратегія полягає у збалансованому використанні цих інструментів. Зокрема, фіскальні заходи мають поєднуватись із заходами стимулювання: надмірна орієнтація лише на наповнення бюджету (під тиском нагальних потреб) здатна підірвати стимули для економічного відновлення у посткризовий період. Відповідно, ефективна координація податкової та митної політики – із урахуванням їхніх переваг та обмежень – є запорукою фінансової стійкості держави. Комплексне впровадження помірному оподаткування, гнучкого митно-тарифного

регулювання та сучасних методів адміністрування дозволить одночасно забезпечувати стабільні бюджетні доходи і підтримувати ділову активність, що критично важливо для фінансової безпеки в умовах війни та повоєнної відбудови.

Важливо врахувати, що податкова та митна політика України формуються у глобальному контексті. Багато країн світу зіткнулися з подібними викликами – від необхідності цифровізації митних процедур і мінімізації затримок на кордоні до модернізації податкового адміністрування та інтеграції у міжнародні інформаційні системи. Зарубіжний досвід демонструє як позитивні, так і негативні наслідки окремих заходів, що дає змогу визначити корисні орієнтири для України. На рисунку 2 узагальнено ключові приклади міжнародної практики та рекомендації для нашої держави.

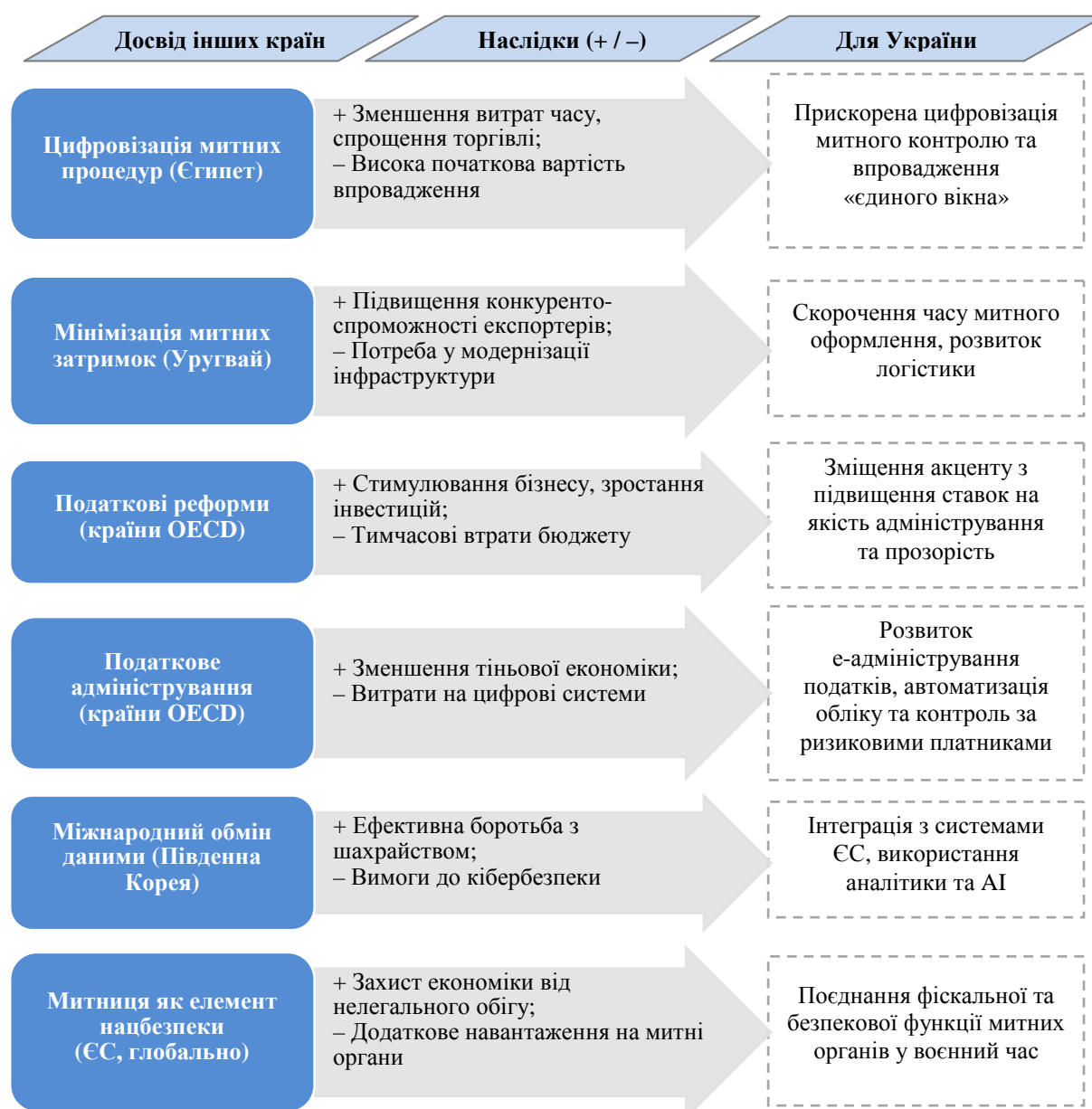

Рис. 2. Досвід інших країн та рекомендації для України

Джерело: складено авторами на основі [11-16].

Проведений нами аналіз підтверджує, що адаптація кращих зарубіжних практик має здійснюватися з урахуванням українських реалій. Найбільш перспективними є цифровізація митних процедур, прозоре податкове адміністрування та інтеграція у європейські системи контролю; їх імплементація здатна не лише зменшити фіскальні ризики у воєнний час, але й посилити фінансову безпеку держави у період післявоєнної відбудови.

Висновки. Податкова та митна політики є визначальними чинниками забезпечення фінансової безпеки України. Податкова система формує понад половину доходів бюджету, а її стабільність безпосередньо визначає фінансову спроможність держави. Однак, високий рівень ухилення від оподаткування та тінізація економіки знижують ефективність фіскальної системи. В умовах зростаючої залежності бюджету від зовнішньоекономічних потоків ефективне адміністрування податкових та митних надходжень стає ключовим елементом фінансової безпеки. У цьому контексті цифровізація (електронні сервіси, автоматизовані системи контролю, зокрема СЕА ПДВ) виступає головним інструментом підвищення прозорості, зменшення корупційних ризиків та розширення податкової бази.

Митна політика забезпечує вагому частку доходів за рахунок ПДВ на імпорт, ввізного мита та акцизів. У період воєнного стану ці надходження стали критично важливим і відносно стабільним джерелом фінансування державних потреб. Водночас зберігаються значні ризики, пов'язані із заниженням митної вартості, контрабандою та недостатньою

гармонізацією митних процедур з європейськими стандартами.

Серед ключових викликів – ухилення від оподаткування, корупційні ризики, втрати від тіньової економіки та потреба у прискореній цифровій трансформації. Війна додатково посилила залежність бюджету від зовнішньоекономічних потоків, що робить митну сферу особливо чутливою до геополітичних і логістичних змін.

Для України актуальними є наступні пропозиції:

- у податковій політиці: підвищення ефективності адміністрування, посилення боротьби з ухиленням від сплати податків, розширення цифрових сервісів та контроль ризикових операцій;
- у митній політиці: впровадження повної цифровізації процедур, гармонізація з нормами ЄС, розвиток системи ризик-менеджменту та контроль митної вартості.

Результати дослідження свідчать, що ключем до фінансової стійкості є збалансоване поєднання фіскальної функції з економічними стимулами та безпековими елементами, яке дозволить забезпечити стабільність бюджетних доходів і зменшити масштаби тінізації економіки в умовах воєнного стану та повосного відновлення. Аналіз міжнародного досвіду доводить, що цифровізація, прозоре адміністрування та інтеграція з європейськими системами є найперспективнішими напрямками вдосконалення податкової та митної політики, які мають бути в центрі уваги Міністерства фінансів і Держмитслужби при формуванні загальнонаціональної стратегії фінансової безпеки та інтеграції України до європейського економічного простору.

4 Список використаних джерел

1. Назаркевич І. Б., Олійник О. І. Вплив податкової політики на формування фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Інноваційна економіка*. 2025. № 1. URL: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1440/1597>
2. Тімошенко Н. М., Дідик О. О., Смоляр Л. В. Митна політика України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-56>
3. Доходи. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
4. Податкові та митні пільги. Офіційний сайт Держенергоефективності – головного енергоменеджера країни. URL: <https://sae.gov.ua/biznesu/derzhavna-pidtrymka/podatkovyi-ta-mytnei-pilhy>
5. Висоцька І., Нагірна О., Папірник С. Податкове регулювання як інструмент протидії тіньовій економіці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*. 2025. № 1. С. 12–19. <https://doi.org/10.32782/2311-844x/2025-1-2>
6. Скибінський О. С., Сивохіп П. С., Ільницький-Рибич О. О. Аналізування необхідності змін умов вітчизняного митного регулювання та їх вплив на економіку України. *The actual problems of regional economy development*. 2025. Т. 2, № 21. С. 102–112. <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.102-112>
7. Легкоступ І., Сاینчук Н., Соколюк М. Митні платежі як складова формування доходної частини державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43>
8. Шевченко І. Підтримка бізнесу під час війни: понад 7 тисяч підприємців отримали податкові пільги через руйнування. *Finteco.com.ua*. URL: <https://finteco.com.ua/article/22476-pidtrymka-biznesu-pid-chas-viyny-ponad-7-tysiach-pidpriyemtsiv-otrymaly-podatkovyi-pilhy-cherez-ruynuvannya>
9. Внаслідок повномасштабної війни істотно знизилися надходження непрямих податків у держбюджет. *Рахункова палата*. 2022. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1489>
10. Maliarchuk O., Rylieiev Ş., Skrypnyk M., Matsak O., Kolomiets P. Reforming the Tax System of Ukraine in the Context of Globalization Challenges. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*. 2025. Vol. 16, No. 2. pp. 460–470. [https://doi.org/10.14505/tpref.v16.2\(34\).15](https://doi.org/10.14505/tpref.v16.2(34).15)

11. Barbary M. M., Tawfiq A. R. The Role of Customs Policy in Maximizing the Benefits of Economic Blocs: The Case of Egypt. *Economies*. 2024. Vol. 12, No. 9. p. 237. <https://doi.org/10.3390/economies12090237>
12. Drinkwater S., Robinson C. The impact of customs and trade regulations on the operations of African firms. *Journal of Business Research*. 2023. Vol. 165. p. 114046. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114046>
13. Van Thiel S., Akhter M., Barreau F., Bauer C., Boel K., Doeleman R., Emanuele V., Erokhin D., Hidayat A., Malan M. T., Ridwan K., Siahaan F., Vuluku G. Tax Policy in OECD Countries: Past Experiences and Future Directions. *WU International Taxation Research Paper Series*. 2022. No. 2025-06. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5209582>
14. Volpe Martincus C., Graziano A. Customs as Doorkeepers: What Are Their Effects on International Trade? *Inter-American Development Bank*. 2012. URL: <https://ferdi.fr/dl/df-o3HuqsmhJbhGVqwg8a4yoGr4>
15. Veenstra A., Heijmann F. The Future Role of Customs. *World Customs Journal*. 2023. Vol. 17, No. 2. pp. 13–30. <https://doi.org/10.55596/001c.88415>
16. Park S., Kim S., Cha M. Knowledge Sharing via Domain Adaptation in Customs Fraud Detection. *Proceedings of AAAI Conference on Artificial Intelligence (Special Track on AI for Social Impact)*. 2022. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2201.06759>

4 References

1. Nazarkevych, I. B., & Oliinyk, O. I. (2025). The impact of tax policy on the formation of the state's financial security under martial law. *Innovative Economy*, 1. Retrieved from: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1440/1597> [in Ukrainian]
2. Timoshenko, N. M., Didyk, O. O., & Smoliar, L. V. (2023). Customs policy of Ukraine under martial law. *Economy and Society*, 52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-56> [in Ukrainian]
3. Open Budget. (n. d.). Income. Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> [in Ukrainian]
4. State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine. (n. d.). Tax and customs benefits. Retrieved from: <https://sae.gov.ua/biznesu/derzhavna-pidtrymka/podatkovyi-ta-mytyni-pilhy> [in Ukrainian]
5. Vysotska, I., Nahirna, O., & Papirnyk, S. (2025). Tax regulation as a tool for combating the shadow economy. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav (seriya ekonomichna)*, 1, 12–19. <https://doi.org/10.32782/2311-844x/2025-1-2> [in Ukrainian]
6. Skybinskyi, O. S., Syvokhip, P. S., & Ilytskyi-Rybchych, O. O. (2025). Analysis of the necessity of changing the conditions of domestic customs regulation and their impact on the economy of Ukraine. *The actual problems of regional economy development*, 2(21), 102–112. <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.102-112> [in Ukrainian]
7. Lehkostup, I., Sainchuk, N., & Sokoliuk, M. (2023). Customs payments as a component formation of the revenue part of the state budget of Ukraine under the conditions of military state. *Ekonomika ta suspilstvo*, 52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43> [in Ukrainian]
8. Shevchenko, I. (2025). Business support during the war: more than 7 thousand entrepreneurs received tax benefits due to the destruction. *Finteco.com.ua*. Retrieved from: <https://finteco.com.ua/article/22476-pidtrymka-biznesu-pid-chas-viyny-ponad-7-tysiach-pidpryiemtsiv-otrymaly-podatkovyi-pilhy-cherez-ruynuvannia> [in Ukrainian]
9. Rakhunkova palata. (2022). As a result of the full-scale war, indirect tax revenues to the state budget have significantly decreased. Retrieved from: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1489> [in Ukrainian]
10. Maliarchuk, O., Rylieiev, Ș., Skrypnyk, M., Matsak, O., & Kolomiets, P. (2025). Reforming the tax system of Ukraine in the context of globalization challenges. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*, 16(2), 460–470. [https://doi.org/10.14505/tpref.v16.2\(34\).15](https://doi.org/10.14505/tpref.v16.2(34).15)
11. Barbary, M. M., & Tawfiq, A. R. (2024). The role of customs policy in maximizing the benefits of economic blocs: The case of Egypt. *Economies*, 12(9), 237. <https://doi.org/10.3390/economies12090237>
12. Drinkwater, S., & Robinson, C. (2023). The impact of customs and trade regulations on the operations of African firms. *Journal of Business Research*, 165, 114046. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114046>
13. Van Thiel, S., Akhter, M., Barreau, F., Bauer, C., Boel, K., Doeleman, R., Emanuele, V., Erokhin, D., Hidayat, A., Malan, M. T., Ridwan, K., Siahaan, F., & Vuluku, G. (2022). Tax policy in OECD countries: Past experiences and future directions (WU International Taxation Research Paper Series No. 2025-06). *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5209582>
14. Volpe Martincus, C., & Graziano, A. (2012). Customs as doorkeepers: What are their effects on international trade?. *Inter-American Development Bank*. Retrieved from: <https://ferdi.fr/dl/df-o3HuqsmhJbhGVqwg8a4yoGr4>
15. Veenstra, A., & Heijmann, F. (2023). The future role of customs. *World Customs Journal*, 17(2), 13–30. <https://doi.org/10.55596/001c.88415>
16. Park, S., Kim, S., & Cha, M. (2022). Knowledge sharing via domain adaptation in customs fraud detection. In: *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence: Special Track on AI for Social Impact*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2201.06759>